

CAPITOLUL VII.
SUFIXELE DE ORIGINE MAGHIARĂ.

SUFIXELE SUBSTANTIVALE.

ŞAG (-şág)

Observație. — Dr. — *gş, nş > ş.*

Funcțiunea.

Abstracte.

Adăuşag < *adăuşag < *adaug*.

Rămăşag 'pari' < *rămînşag < *rămîn*.

Hasdeu, 259 : „Cuvântul [*adăuşag*] este format în epoca Fanarioților pentru diferite *adaosuri* fiscale peste dările cele obișnuite”. — *Adăuşag* nu înseamnă însă numai surplus de impozit, ci și altfel de adaus, 'de pildă la Măcărești jud. Iași, adausul de apă a Prutului când vine marc.

VARIANTE.

-ăşag.

Extras din *rămăşag*. Derivat :

Vălmăşag < (*de-a*)*valma*.

-işag.

Extras din *băeşag, băişag* (v. Originea).

Derivate :

Furţişag (încă în Bibl.) < *furt*.

Moleşag (P&mf. J. II) < *moale*.

-ușag.

Extras din *găzdușag* (v. Originea).

Derivate :

Furtușag < *furt*.

Moloșag < *moale*.

Originea : *-ság* (Hasdeu, 260 ; Mândrescu, El. Ung., București, 1892, 17), introdus prin :

Băeșag, băișag 'profession de mineur, travail aux mines' (Hasdeu, 2885) < *bányoság*.

Gazdușag 'richesse, fortune' (Mândrescu, El. Ung. 75) < *gazdagság*.

Genul și Pluralul.

Adăușag, rămășag, furtușag sunt eterogene și fac pl. în *-uri* : *adăoșaguri* (Hasdeu, 260), *rămășaguri, furtușaguri* (Dos.Prol. 96¹/₂₃). —Celelalte cuvinte se întrebuițează numai la sg., sunt deci masculine.

ȘUG (-šúg).

Observație. — Dr. — *nș* > *nș, ș*.

Funcțiunea.**Abstracte.**

Eftinșug 'miséricorde, charité' Dosoteiș = *eftinătate* Coresi < *eftin*.

Prieșug 'amitié' < *prietenșug < *prieten*.

Originea : *-ség* (Mândrescu, Elem. Ung. 17) introdus prin cuvinte ca :

Beșug, bișug 'abondance, fertilité, profusion' (Mândrescu, Elem. Ung. 138) < *bőség*

Beleșug, beteșig, betegșig 'infirmité, maladie' (Mândrescu, Elem. Ung. 140) < *betegség*.

Meșteșug, meșterșug, meșteșig 'profession, métier, adresse, habileté' (Mândrescu, Elem. Ung. 172) < *mesterség*.

Vicleșug, hicleșug, hitlensug, hiclensîg 'perfidie, fourberie, ruse' (Mândrescu, Elem. Ung. 189) < *hillenség*.

Genul și Pluralul.

Eftlîșug și *prieteșug* se întrebunțează numai la sg. — Celelalte sunt eterogene și fac pl. în *-urî* (*meșteșugurî*).

SUFIXELE SUBSTANTIVALE-ADIECTIVALE.

ĂŪ (-ă'ă).

Observație. — Dr.

Funcțiunea.

SUBSTANTIVE.

AUGMENTATIVE.

Augmentative propriu zise.

Băltăū 'baltă mare', *bolăltăū* 'un loc așezat unde se strînge apă, însumă și apă stătătoare' (Șez. V 38) < *ballă*.

Ningăū 'ninsoare mare' (Șez. V 114) < *ning*.

Scăfăū 'scafă mare' (Șez. V 122) < *scafă*.

Țincăū 'băetănaș' (Șez. IX 147), *țingăū* 'flăcăeș' (Pamf. C.) < *ținc* 'petit enfant' (Șez. IX 147).

Augmentative depreciative.

Nume comune.

Pliuhăū = *pliuhă* 1. 'rachiū răū', 2. 'cățea, haită' (Șez. III 85). — Pentru 1 cf. *pliușcă* 'rachiū răū' (Șez. V 117).

Drăngăū 'amant' (Codin, 28; Săgh. 135) < *drag*. — Poate de aici se derivă și sinonimul *handraleș*.

Nume proprii.

Porecle pentru bărbați.

Codăū (Pop. 35 b) < *coadă*, cf. *Căadă* (ibid.).

Gîncăū (Pop. 38 a) < *gîncă*, *gîscă*, cf. *Gîscă* (ibid.).

NOMINA AGENTIS.

Alergău 'courrier' (Hasdeu, 840) < *alerg*.

COLECTIVE.

Bălegău 'bălegar' (Pamf. Cânt.) < *balegă*.

NOMINA INSTRUMENTI.

Mestecău 'făcăleț' (Dan. II 85, Cîob.) < *nțestec*.

Căldărău 'bois qui sert à soutenir la chaîne du chodron' (Viciu, 23) < *căldare*.

ADIECTIVE.

POSESORUL UNEI CALITĂȚI PRIN EXCELENȚĂ.

Derivate dela substantive.

Fălcău 'om cu fălcile mari' (Șez. II 227) < *falcă*.

Derivate dela adiective.

Hahău 'lung și prost' (Șez. II 229) < ngr. γάχας 'badaud, gobe-mouche'.

Melehău 'prost de tot' (Șez. III 70) < *beleag*.

Nătărău < vr. *netare* 'slab' (Hasdeu, Cuv. II 133, 124).

Tanău 'tont' Șez. V 161) < *tontanău < *tontan* (Șez. V 164).

Tontalău, *tântălău* 'prost' (Furt.) = *tontanău, *tontan* ori *tindălău < *tindală*.

Derivate dela verbe.

Lingău 'lingușitor' (Săgh. 95) < *ling*.

Mîncău 'mîncăcios' < *mînc* = *mînc*.

ADIECTIVE DEVENITE SUBSTANTIVE.

Porecle pentru bărbați.

Beșău (Pop. 33 b) < *beșesc*.

Căcău (Pop. 35 a) < *cac*.

Nume de animate.

Căcău 'coracias garrula' < *cac*.

Fugău 'potîrniche' (Șez. V 101 sub *iruncă*) < *jug*.

SUFIXE COMPUSE.

-ălău (= -ală + -ău).

SUBSTANTIVE.

AUGMENTATIVE.

Pălălău 1. 'prăjină groasă pentru bătae', 2. fig. 'înalt și suptire' (Codin, 56) < *pală* 'prăjină'.

Țingălău (Conv. Lit. XX 1020), *dzîngălău* (Șez. V 157) < *țoangă* 'un clopoțel rău, stricat' (Conv. Lit. XX 1020).

Cicălău < *cac*.

Pișălău (Tiktin) < *piș*.

NOMINA INSTRUMENTI.

Derivate dela verbe.

Bătălău pl. *bătălăe*, mai des *bătălăuri*, 'battoir, gros marteau; marteau et enclumette employés pour écacher la faux' (Costinescu, Șez. II 149) < *bat*.

Pisălău 'un fel de pilug de pisat piper, etc.' (Șez. V 116) < *pisez*.

ADIECTIVE.

POSESORUL UNEI CALITĂȚI PRIN EXCELENȚĂ.

Mutălău 'prost' < *mut*.

Prostălău < *prost*.

Pușălău 'ticălos' (Săgh. 65) < turc. *puşt*, de unde și direct *pușchii*.

-egău (= -eg, -eag + -ău).

UN SUBSTANTIV AUGMENTATIV.

Fumăgău 'fumée épaisse' < *fum*.

UN ADIECTIV POSESIV.

Fîrtigău 'om fără astîmpăr' (Șez. II 227) < *învîrt*, cf. și *fîrțesc*.

-uzău (= -uz + -ău).

Durduzău = *durdă* 1. 'măciucă ghintuită cu cue de fier', 2. 'pușcă haïducească' (Codin, 29).

Originea : Extras din cuvinte ungurești (A. Philippide, Pr. 154) ca (luate din Mândrescu, Elem. Ung.) :

Bacăi 'hingher, hoher' < *bakó*.

Birăi 'primar' < *biró*.

Cialăi 'înșelător' < *csaló*.

Ciallăi 'orice lucru cu care se leagă strâns ceva' < *csalló*.

Făgădăi 'crîșmă' < *fogadó*.

Ĝialăi 'rabot' < *gyaló*.

Haidăi 'boar, argat la vite' < *hajtó* (Scriban).

Hădărăi 'bățul priu ajutorul căruia învîrtim rîșnița' (Codin, 38) < *hadaró* 'fléau ; îmblăciu' (Cihac).

Jașcăi 'pungă' < *zsacskó*.

Săbăi 'croitor' < *szabó*.

Șașgăi 'mineur' < *sóvágó*.

Pentru înțelesurile românești ale lui *-ăi* aduc aici încă următoarele cuvinte, ale căror etyma trebuiesc de sigur căutate în ungurește :

Bășcăi 'prost' (Codin, 8).

Brighidăi 'o roată cu borte în mijlocul căreia se află un băț lung și cu care se bate laptele în putineiu pentru a alege untul' (Damé T. 69).

Hașcadăi 'gânsac, cucuș, etc. bine făcut și foarte voinicos' (Șez. V 98).

Tășmăi 'bită mare' (Șez. III 90).

Vlăjdăi 'voinic dar leneș' (Pamf. J. II), cf. *vlăjgan* 'nalt și zdravăn' (mold.).

Zăblăi pl. *zăblae* 'țol pentru învălit sau așternut' (Codin Ing.), 'o haînă' (Dos. Prol. 76²/8), *zăblăi*, *zeblăi* 'arar de păr' (Mard.), *zăblăi*, *zăblăud*, *zăblăug* = *zăbăug* 'prost, zălud' (Pamf. J. II).

. *Zurgălăi* 'grelot', *țurgălăi* pl. *țurgălăi* 'clopoțel' (Bud.)—ung. *zörögni* 'cliqueter'.

Genul și Pluralul.

Substantivele în *-ăi* sunt : 1. masculine, când arată o ființă, 2. eterog., pl. *-ăe*, dial. *-ae*, *-aui*, când arată un lucru.

SUFIXELE VERBALE.

ĂLUESC, ULUESC (-ăluîesk, -uluîesk).

Observație. — Dr.

Funcțiunea.

A FACE UN LUCRU.

Chefăluesc = *chefuesc*.

Trebăluesc 'a face treburi mărunte pe lângă casă' (Pamf. Cînt.) < *treabă*.

Păceluesc 'împac' < *pace*.

A POSEDĂ UN LUCRU.

Gînduluesc 'a purta de gînd, de grijă cuiva' (Șez. II 229) < *gînd*.

Pizmăluesc, *împizmuluesc* 'pizmuesc' < *pizmă*.

Drăcăluesc 'envoyer au diable' (Șez. II 226) < *dracu*.

Prăbăluesc, *prubuluesc* 'a încerca, a căuta dovezi' (Șez. III 86) < *prubă* 'încercare'. — cf. și *prublă* = *prubă* (Șez. III 86).

A foșcălui = *a foșcăi* 'a mișui, a fugi în toate părțile. Se zice despre viermiș din rană, despre șerpii strînși la un loc' (Șez. II 228) < *foș*, cf. *foșnesc*.

A rîncălui 'a mugi, a rage ca rîncaci' (Șez. V 121) < *rîncăi*.

Înjghebăluesc = *înjgheb*.

Pîntăluesc (Car.) = *împlînt*.

Originea : Extras din verbe de origine ungurească ca (A. Philippide, Pr. 156) :

Biciuluesc < *becsülni*.

Celuesc < *csalni*.

Celluesc < *csatolni*.

Măngăluesc < *mángolni*.

Sălășluesc < *szállásolni*.

Urluesc < *örleni*.

Cf. apoi :

Hăndrăluesc 'a vorbi fără niciun rost' (Șez. III 15) — *handra* 'fără treabă, degeaba' (Șez. II 229), *handralăi*.